

Приказ књиге: Ханс Хофбауер, *Експеримент Косово*, Албатрос плус, Београд 2009.

Пред нама је последња књига еминентног аустријског историчара и публицисте Ханса Хофбауера *Експеримент Косово, Повратак колонијализма* која је први пут представљена на Сајму књига у Франкфурту 2008. године када је и објављена. Својеврсни куриозитет је да се у истом том периоду Република Србија изборила и добила дозволу од УН да затражи правно мишљење о једнострано проглашеној независности Косова (17. фебруар 2008) од Међународног суда правде у Хагу. Код нас је ова књига представљена у фебруару 2009. године у Библиотеци града Београда (др Драгољуб Живојиновић, др Славенко Терзић, преводилац Живота Ивановић, уредник *Албатроса* Јагош Ђуретић, као и Ханс Хофбауер).

Хофбауер није непознат аутор нашој научној и широј јавности. Ово је његова трећа књига преведена на српски језик. Са претходне две *Проширење ЕУ на исток и Балканск и рат – разарање Југославије* (Филип Вишњић, Београд) имали смо прилике да се упознамо у протеклим годинама. Заправо, у неком смислу, *Експеримент Косово* је логичан наставак и развијање тема којима се Хофбауер занимао како и у другим његовим књигама. Као економски и социјални историчар он се критички бавио европским пројектом, а конкретно Балканом као регионом у коме су Аустроугарска некада, а ЕУ и САД данас водиле империјалну политику. Последице такве политике су трагичне: рат у бившој Југославији, изгубљене стотине хиљада живота, милиони расељених, огромна материјална разарања, а као последње напад на СРЈ и отимање Косова и Метохије сувереној Србији 2008. Међутим, оно што Хофбауер посебно истиче и критички уочава јесте да „ се једностраним проглашењем независности Косова крши *међународно право* и замењује *људским правом* .

Међународно право је било потпуно јасно, а људско право може да се тумачи на разне начине. Оно је одраз економске и војне силе. То што се решило 1945. сада се геополитички поново помешало“, односно са „бомбардовањем бивше Југославије без мандата УН започето је кршење међународног права, а признањем једнострано проглашене независности Косова окончана епоха која је почела 1945.“

[\[1\]](#)

Дакле, оно што је окосница и главна теза *Експеримента Косово* јесте нова империјална политика САД и ЕУ превасходно оличена у деловању НАТО. Међутим, Косово, по Хофбауеру, није први, већ други случај успостављања империјалне власти на простору бивше СФРЈ. Први је Босна и Херцеговина. Штавише, у оба случаја је на делу сличан сценарио: прво војно ангажовање, а потом управљање и администрирање окупираним територијама над којима се изводи јединствени политички, социјални и економски експеримент који подразумева спајање „извршне и административне власти“ која као раздвојена чини „срж демократије на Западу“.

[\[2\]](#)

На делу су *двоструки стандарди* – једни за „цивилизовано“ становништво западних демократија, а други за „полуписмене ратоборне дивљаче“ са Балкана, којима се мора управљати чврстом руком.

Књига је подељена на пет поглавља: I *Од колевке српства до албанског васкрса (1389-1989)*, II *Разарање Југославије 1991–1999*, III *П*

ротекторат Косова 1999–2008

, IV

Каква привреда?

и V

Надгледана независност (од 2005)

. Већ на први поглед је јасно да аутор жели да понуди слику савремених догађања, а то наравно није могуће без познавања прошлости. Утолико, прво поглавље нуди приказ историје Косова и Метохије, али амбиције аутора не иду у смеру доследног историјског и

методског истраживања историје овог поднебља. Хофбауера пре занима да, превасходно западном читаоцу, понуди некакав историјски бекграунд који би га ипак елементарно обавестио о вишевековној историји јужне српске покрајине, као и о односима Албанаца и Срба током више стотина година. Утолико он не улази у детаљну анализу, већ више мапира и лоцира неуралгичне тачке и топосе око којих ће се обновити модерни конфликти. Тако он неизбежно започиње са Косовским бојем 1389, погибијом кнеза Лазара, османлијским напредовањем према Европи током предстојећих векова. Оно што је овде посебно занимљиво јесте да Хофбауер сматра да су „у данашњем времену, наслеђена етничка легитимизирања, која су на Балкану почетком деведесетих довела до проливања крви, повезана са старим митовима присутним у савременом писању историје“.

[3]

На албанској страни то је мит о Косову као колевци предримске Дарданије у којој су била настањена илирска племена још од осмог века пре Христа, чиме се истиче етничка првотност на посед територије. А на српској страни је несумњиви пораз српске војске и погибија кнеза Лазара претворена у мит о избору небеске Србије, односно царства небеског уместо царства земаљског и који ће потоњим генерацијама послужити као узор за национални препород и где ће Косово фигурирати као симбол духовности и изгубљене државности Срба. Међутим, чини се да су овакви погледи на савремена збивања увек прекратки. Наиме, тумачити савремене конфликти старим митовима увек промашује мету. Оно је, иако на први поглед историјско, јер упућује на некакву прошлост и предразумевање, али заправо неисторијско у својој бити зато што заборавља да иако митови спадају у представе једне нације о самој себи, они нису неодвојиви супстрат националног бића које постоји независно од материјалних, социјалних, економских, политичких и геостратешких услова савременог збивања о коме је реч.

Утолико, Хофбауерова упућивања делују као некритички дериват „политички коректног става“, иако је он сâм ипак свестан свих детерминанти косовског сукоба, о којима иначе и говори. Једно од тих је свакако исељавање српског становништва са Косова 1690. под Арсенијем III Чарнојевићем због најезде турске војске, и потоње насељавање Косова албанско-муислиманским становништвом. Међутим, најзанимљивије су странице текста које се тичу националног буђења Албанаца и Срба, настајања модерне српске државе 1878, Призренске лиге исте године, као и одговора великих сила на балканска национална превирања. Наравно, велике силе ће све ово искористити за властите интересе. Све конце и главна дешавања оне ће повлачити у периоду с краја 19. и почетка 20. века, од балканских ратова, формирања Албаније 1912, Првог и Другог светског рата, настајања Југославије... Јер како каже Мајкл Вејтман, кога наводи Хофбауер, „балканске државе су одувек објекти, а не субјекти велике политике“ , односно „ниједан једини национални проблем није решен. Саме повучене границе делују као систем који увек изнова изазива непријатељства како би велике силе, у зависности од ситуације, могле да овдашње народе држе у шаху и користе њихову

неслогу за своје циљеве.”

[\[4\]](#)

Након што је обрадио историју Косова и међунационалних односа од 14. века па све до формирања прве, односно друге Југославије, Хофбауер прелази на разматрање узрока разарања СФРЈ, наводећи да је „југословенска катастрофа истовремено изазвана и изнутра и споља“ [\[5\]](#). Хофбауер, међутим, одмах подсећа да се без разумевања светскооекономских односа и зависности не могу адекватно разумети разлози распада тада многонационалне државе. Након слома комунизма требало је извршити нову прераспodelу средстава и ресурса, поделити територије Балкана по ексклузивним зонама интереса појединих земаља и крупног капитала. Утолико, „подела на нације и етничке заједнице није била само од помоћи већ и предуслов за остварење таквих циљева. Јер, социјално раслојавање нужно води класној борби при подели постојећег колача, а национална борба, насупрот томе, води само подели тржишта“.

[\[6\]](#)

Дакле, за нову економску интеграцију, односно за несметану циркулацију робе, људи, идеја и капитала, неопходна је била дезинтеграција. Поглед на добитнике након деценијског сукоба све говори: мултинационални капитал и локалне елите једини су профитери након деценијског сукоба.

У ситуацији (светске) економске кризе с краја седамдесетих и почетка осамдесетих година југословенска привреда, грцајући под теретом спољњих дугова и инфлације, у периоду 1980–1990. почиње рапидно да тоне. Џефри Сакс, стручњак ММФ-а за санацију, предлаже план по коме је „такозваном социјалном шок терапијом требало успоставити у земљи конвертибилност валуте, државном новцу одузети економски живот и тиме усмртити ’југословенски самоуправни социјализам““. [\[7\]](#)

Фаталну формулу којом се руководио Запад у решавању проблема, и која ће резултирати трагедијом југословенских народа, Хофбауер сажима у једну мисао: „солидарност са националним правом на самоопредељење“. Радикални захтеви „национално и демократски“ освешћених Словенаца, Хрвата, Муслимана, а на крају и Албанаца, уперени против југословенске федерације, пронаћи ће у Немачкој, Аустрији, Француској и САД свесрдну подршку и савезнике. А зашто су западни политичари, медији, водећи мислиоци и теоретичари тумачили национално самоопредељење као друштвену еманципацију може се објаснити као „чисто колонијална тежња, као колонијални зов“. У ствари, Хофбауер сматра да је „рат био унапред испланиран, намерно изазван“. [\[8\]](#) Било је потребно пронаћи само пригодно „филозофско“ оправдање: био је то захтев за поштовањем људских права, а иза тога су следиле војне интервенције у циљу заштите истих.

Људск

а права

као идеолошко оправдање свих војних акција под називом „*хуманитарне интервенције*“

“. Испод ове мисионарске логике људских права која имају да важе универзално крило се и крије нешто сасвим друго и то је данас јасно. У игри је било нешто много више, наиме, наметање једног облика материјалне и друштвене репродукције, где је слобода у центру пажње, и то слобода тржишне размене. Оно што је *causa efficiens*

, али и

causa finalis

догађања о којима је реч јесте капитал, односно логика капиталистичке експанзије. Дакле, иза западног универзализма вредности и људских права стајала је логика капиталистичких односа: тржиште и њему саприпадне слобода кретања људи, идеја и робе као универзална светска религија.

Како је у претходним књигама анализирао детаљно сукобе у Словенији, Хрватској и БиХ, Хофбауер само летимично подсећа на кључне датуме и актере да би своју пажњу усредредио на Косово. Нећемо се овде задржавати на припремама за рат против СРЈ током 1998. и потоњих преговора у Рамбујеу, измишљеним аферама попут плана „Поткова“ или инсценираним масакрима попут оног у Рачку. Све те моменте Хофбауер и сâм детаљно анализира, а нама су одвише познати. Али оно на што морамо скренути пажњу јесте ауторов децидан став поводом агресије и рата који је Запад повео против СРЈ, под изговором заштите људских права и спречавања хуманитарне катастрофе:

„Овај необјављени НАТО рат против Југославије представљао је агресију која није имала никакву правну основу, нити било какав реалан разлог. Прекршене су све норме међународног права, све одредбе Повеље УН, НАТО статут и сви национални уставни земаља чланица, посебно немачког устава.“ [\[9\]](#)

У Куманову је у ноћи 9. јуна 1999. потписан споразум између СРЈ и НАТО о прекиду дејстава, након чега је по одредбама споразума и Резолуцији 1244 СБ УН Косово предато на управљање УН, односно КФОР-у, чији је највећи контингент сачињавала НАТО војска. Оно што је следило јесте подела Косова по окупационим зонама изеђу америчких, немачких, италијанских, британских и француских снага, успостава цивилне мисије УН (УНМИК). Наредних месеци, под покровитељством западних војски, следи албанска одмазда која је за последицу имала небројена убиства, киднаповања, злостављања неалбанског становништва и која врхуни у протеривању, према извештају УНХЦР-а [\[10\]](#), 250.000 Срба, муслимана словенског порекла, Рома, Египћана, Ашкалија. „Ишли смо од куће до куће и давали Србима 15 до 30 минута да нестану“, наводи Хофбауер речи којима се бивши албански наставник хвалио репортеру француске новинске агенције. О карактеру новог Косова као мултиетничке заједнице, дакле,

наводног разлога због кога се водио рат, сведочи и чињеница да у Приштини, након уласка НАТО снага, Јеврејска општина више не постоји. [\[11\]](#)

За јужну српску покрајину била је припремљена цивилна управа коју ће спроводити УН, градећи постепено идеју *независног надгледаног протектората*. Непосредно након рата УН успоставља мисију УНМИК која почива на тзв. четири стуба. У ствари, „УНМИК је држава у тоталитету“ [\[12\]](#)

[1](#)
јер обухвата и извршне, законодавне, судске, полицијске, административне и управне и послове на изградњи демократије и институција. А на врху пирамиде стоји СРСГ, односно специјални представник УН који влада неограничено. После проглашења противправне независности дошао је Еулекс да одмени УНМИК. А ту је и, како наводи Хофбауер, око 4.500 невладиних организација које држе разне курсеве, обуке, изграђују демократију и институције, штите људска права...

Планетарна вулгата о слободном тржишту примењена је одмах по окончању рата. Наиме, високи представник Б. Кушнер запленио је целокупну покретну и непокретну имовину СРЈ на Косову. Потом се прешло на приватизацију којом је руководила КТА (*Kosovo Trust Agency*), која се завршила као пљачка века и од које су користи имале само мафијашке структуре и спољни фактор.

[\[13\]](#)
Не треба ни помињати да док Косовом хара сиромаштво и незапосленост од преко 60 одсто, међународне елите уживају у огромним примањима за њихов напор на успостављању мира и демократије. Привреда практично не постоји осим црног тржишта

[\[14\]](#)
којим руководе локални мафијашки кланови.

[\[15\]](#)

О томе ко води главну реч и ко заправо влада Косовом, довољно говори и један од чланова Устава Косова базираног на Ахтисаријевом плану [\[16\]](#): „Уколико би дошло до несагласности између уставних одредби, закона или одредби предлога за Споразум о статусу Косова од 26. марта 2007 (одредбе Ахтисаријевог плана Х. Х), ово друго, тј. Ахтисаријев документ, има предност.“

[\[17\]](#)

Том и таквом Косову, са девастираном привредом, руинираним друштвом, у фебруару 2008. страни тутори додељују независност. Противно међународном праву, отимају

Експеримент Косово

Пише: Ратко Митровић
уторак, 27 октобар 2009 21:21

сувереној држави Србији део територије, под изговором да је у питању случај *sui generis* и са последицама које су несагледиве, уз примену старог правила *divide et impera*, настављају да кроје судбину малих народа...

Експеримент Косово Ханса Хофбауера без много теоретисања и оптерећујућег категоријалног апарата поставља дијагнозу и описује време у коме живимо и догађаје који нас прате, тако што пушта чињеницама да саме говоре. Трагичне последице на најдраматичнији начин осетили су и даље осећају сви народи Балкана. Зато у епохи глобалног села, спреге медија, капитала, држава и војне силе, чињенице и истина (ако неко још у њу верује, а Хофбауер је свакако један од таквих) добијају посебну димензију.

[1] Видети интервју са Х. Хофбауером на www.blic.rs/politika.php?id=79495

[2] *Ibid.*

[3] Х. Хофбауер, *Експеримент Косово, Повратак колонијализма*, Албатрос плус, Београд 2009, стр. 13. У даљем тексту само *ЕК*

[4] М. Weithmann, *Balkan-Chronik*, Graz-Wien-Köln, 1997, s. 327. Нав. према *ЕК*, стр. 45.

[5] *ЕК*, стр. 76.

[6] *Ibid.*, стр. 77.

[7] *Ibid.*, стр. 79.

[8] *Ibid.*, стр. 86.

[9] *Ibid.*, стр. 118.

[10] *Ibid.*, стр. 123.

[11] Види: *Ibid.*, стр. 136.

[12] *Ibid.*, стр. 140.

[13] Види: *Ibid.*, стр. 212.

[14] Годишњи обим илегалних активности у 2007. је достигао вреднос од око пола млрд. евра! Види: *Ibid.*, стр. 228.

[15] Удео индустрије у БДП-у је у периоду 1989–2006. опао са 47 одсто на 17 одсто. У 2006. увезенио је робе у вредности од 1,25 млрд. евра, док је извезено 77 милиона! Види: *Ibid.*, стр. 202–203.

[16] Види: *Ibid.*, стр. 244.

[17] *Ibid.*, стр. 287.